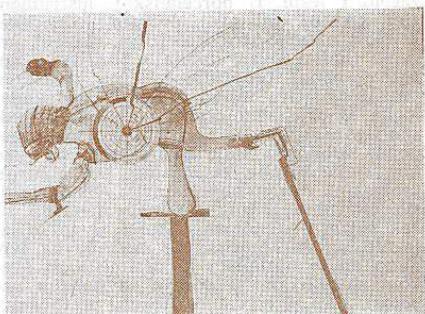

milan milišić
predrag čudić

HRT U MORI TRT U ZORI

metafizička drama za decu

„Ne postoji beda, to je samo beda duhal“
Milor. Blečić-Blake

LICA:
JA (PESNIK)
VRZINO KOLO
OGNJENI ZMAJ
ŠUMSKI VRAĆ (DOKTOR)
MAJUŠNA PTICA
NEUMITNA STRELA
RUKA KOJA SVE UZGAJA

I ČIN

(Šuma, koja kao da je sred beskraja. U pozadini štedro pucket jedno stoljeće stablo. Doprir prigušeni zvuci muzike Vrzinog kola. Ptice pevaju: slavui, senice, ševe, zeba, kosovi, crvenrepke, drozdovi, pegave grmuše, carići, pliske (bela i žuta), kanarinac u kavezu koji nosi JA), čičici ilići cajzli, češljugari, konopljarke, zimovke i jedan čvorak. Vivaci, Ždralovi, Droplje, Tetrebi, Labudova pesma iz daljine. Nojevi, Pingvini. Iz čiste vode udaljenog jezera gnjurci sad-sad provire i zapoju. Kroz neprohodnu šumu sa lakoćom se probija JA¹) i recituju pesmu: Smrt u gori.²)

U gori, kao da sam sred beskraja,
Vrzino kolo pred ma om se stvorit,
Oslonjen o stablo stoljeće što gori,
Mnim: čići li to ruka sve uzgaja?

Nad jezerom videh ognjenoga zmaja,
Kobne mi reći šumski vrać govorit:
Umreću kad umre i zmaj u gori,
Čuvat mog životu, jezera i gaja.

Neumitna strela, hitnuta bez smera,
Pogodi krilatoga zmaja sred jezera,
I videh kako se krv po vodi prosu.

Al namah prhnu iz mrtvoga tela
Majušna ptica koju stiže strela —
Tad padoh i ja ko stablo u kosmosu!

JA (Zastaje na sceni i mni):

U gori kao da sam sred beskraja³)
Sa strane pakla ili raja
I priroda se dvojno zavaja
Božanski vrt kom nema kraja.⁴)

(Uto se približava Vrzino kolo⁵)

VRZINO KOLO (Peva u horu):

Oj, prekrasni stihotvorče,
Što se tvoje misli gorče
Što se tvoje veđe mrače
Oj junače,oj junače

Što si tako mračan, tužan?

Nisi čopav nisi ružan

Zar u tebi kleči boljka

Kao buba bogomoljka?

Oj rimeru, što si tužan,

Zar je tebe život ružan?

Oj rimeru, oj rimeru

Zaboravi na Himeru!

JA (Tužnim glasom):

Nit sam sirot, nit bez stana
Niti mene treba hrana,
Niti mene treba para,
Nit me moja ljubav vara!

Oslonjen o stablo stojim
I pogledom nebo bojim
Od njega se nebo crni
Kao gavran u futrol!

Mene stalno nešto боли,
Zalud meni život holi
Mene strašna boljka skoli
I snagu mi moju prol!

Po svu noć mi ne dā mira
Čas me šakalje, čas me dira
Neće da se likvidira
Sa srca mi radost spira.

MAJUSNA PTICA⁶) (Promuklim glasom):

Nu-to, nu-to,
Nu-to, nu-to,
To je divno
Istaknuto!

VRZINO KOLO:

Oj, veliki tvorče rima
Nit je jesen, nit je zima
Proljeće je sad na pragu
Daj prikupi svoju snagu!

Nemoj lahko da se predas
Što nas tako tužno gledaš
Usred šume usred gaja
Ti si kao ptica raja!

JA (Tužno odmahujući rukom u kojoj
drži kanarinca):

Vidite li ovu pticu
Mog života saputnicu?
I ovome kanarincu
Ogleda se bol na licu!

Jer ja, znate, tražim pticu
Il skrivenu tu sitnicu
Koja tajnu onu znade
Koja meni sanak krade!

VRZINO KOLO:

Oj, veliki sine muze,
Šta je to što mir ti uze?
De ubriši gorke suze,
Da ne kvase twoje bluze!

Kakva tajna tebe mori
Te ti drhćeš sad u gori?
Šta je to što san ti uze,
Pa ti plaeš bez pauze?

JA (Potreseno):

Vidim da ste srca čista
A u srcu duša blista;
Kao kakva slavna bista,
Kao savest adventista

Kazaču vam šta me boli
Zašto mrzim život gol
Moja hrana nema soli
Ko nesrećno kad se voli.

Godinama mnim sred gaja
I sred pakla i sred raja,
Ovo sve što nema kraja:
Cija ruka sve uzgaja!

I dok jezdim sam po gori
I dok suza mi romori;
To je ono što me mori:
Ko je taj ko sve to stvori?

Sam sa sobom zalud zborim
Dok se strašno ne umorim
Dok me pena ne obuzme
I dok san mi metne uze.

Niz kičmu mi žmarci puze
Kosu mi na glavi džizu
Trnci sumnje telom gmižu
I osećam strašnu grizu.

Pa i na tlo kad me sruši
S istim pitanjem u duši
Od bola se telo puši
U gušti me nešto guši!

I u dolu i u gori
Svaka stvar već meri zbori!
I drveće već šunori:
Ko je taj ko sve to stvori?!

(U šumi zavlada tajac; ptice naprasno utihnu čuvši ove reči. Ćela šuma se duboko zamišli, do dna jezera. U svemu se oseća kobni prizvuk sudbinske povezanosti sa prošlim i neistraženim. Stoletno drveće obuzeto tradicijom još dublje pušta svoje korenje!)

VRZINO KOLO:

Oj, pesniče nama mio!
Gde si stvarno do sad bio
Što si gorke suze liš
Što se nisi obratio.

Taj je nama problem gnjio
Ko da nikad nije bio
On se već zaboravio
Šta si stvarno time htio?!

Al zbog tvoga strašnog bola
Evo tebi odgovora:
Da ne bude više plača,
Otidimo sad do Vrača!

MAJUŠNA PTICA:

Nu-to, nu-to,
Nu-to, nu-to!
Već je nešto
Postignuto.

II ČIN

(Nad jezerom iz drugog katrena soneta Smrt u gori širi se neprijatan zadah od nevidljivog zmaja kojeg pesnik vidi već u prvom stihu pomenutog. Ogoromni talasi koji su prouzrokovani zmajevim astmatičnim dišanjem zapluškuju pesnikove noge. Drveće ječi bolno savijeno olujnom promajom koja duva kroz istoriju. Ptice tužno pevaju.)

JA (Mni uplašeno):

U grlu suša
Al žedna duša
Neće da sluša
Već vraka kuša.

U šumi tmuša.
Mrak se gruša
I svaka šuša
Sad se gnuša.

Steže se guša
Mriva grmuša
U grud'ma trša
Kao ugljuša!

(Nad tmastim jezerom se izvije ogromni go-repomenuti Zmaj.)

JA (Prestaje da mni):

A jao,
A jao,
U Šta sam
Upao!?

Da sam znao
Da sam znao!
Muzo, moja,
Jao, jao!

Nikad ne bih
Nogom stao
U predeo
Ovaj zaol!

(U kavezu naprasno premine kanarinac; JA ostaje sam.)

OGNJENI ZMAJ:

Što sam snažan, što sam moćan,
Kad sam voljan, kad sam hoćan,
Da l' izgledam bespomoćan
Ili sam, pak, strašno zločan!?

Dok se moje misli roje
Sve što vidim sve je moje!
Svi se živi mene boje
I od straha jedva staje!

Ovde dvoje, onde troje,
Od jeze si pokrov kroje
I ne znaju ko ko ko je
Svoje grešne sate broje.

Zašto ciće, zašto pištu,
Što me stalno, vraga, ištu,
Šta l' hoćedu oni s mene
Dok mi stare gašnu zene?!

Odavno sam ja iz mita
Pa me svako nogom rita
Nit me iko išta pita
Dosta mi je parazita!

Za san deci jezik plazim
I s vatrenu nogu gazim
Svak me džarka, svak me dira
Kao da sam od papira.

Evo mi se krljušt haba
Kao da sam stara baba
Kao da sam kakva buba
Popala me strašna guba!

Zato tražim rodoljuba
Da mi leći bolest zuba
I čitavo moje telo
Ko kosovski božur svelo!

Zato tražim ortopeda
Da od nazad i od spreda...
Ili zdravlje da mi skoči
Il da s nirom sklopim oči!

Jesam snažan jesam moćan
Ali ja sam bespomoćan,
Jesam pravi Srbijanac
Vaj, al vegetarijanac!

(Pojavljuje se VRAČ) koji opšti sa JA i govori mu kobne reči.)

SUMSKI VRAC:

Uvek sam se nado slavi
U stvari sam doktor⁸) pravi
Ko u ime vrat me zavi?⁹

Citah crne prašne knjige
Koje staro znanje skriše —
Samo to i ništa više!

Sudbonosne biće kiše
Koje zemlja žedno siše
A i noć će pasti tiše
I neće nas biti više.

U vazduhu prst mi riše
Tajnu što od tebe skriše
Odaču ti. Al zapamti
Sportom da se baviš više!

JA (Plaćućim glasom od koga trne žensko telo):

Ti si vrat-pogadač,
Majstor pravi si za trač
Pogled ti je oistar mač
A glava ti kao sač!

Jeste da sam pao s noge
Al ne dodoh ja zbog toga
Već zbog jedne tajne strašne
Koju kriju knjige prašne.

Daj mi reci daj mi odaj
Uticaj ti imaš velik⁹)
Savest ti je kao čelik
Ili mi bar tajnu prodaj.

Sav se patim sav se mučim
Tajnu ovu da dokučim
Kod pojavnog ovog sveta
Ima nešto što mi smeta.

Ne znam ni ja kako zbi se
Te ja dobih te kaprise
I ko mi ga tako zgazi
Te robujem sada muži.

Govorljiv si uvek vrlo
Uvek ti je glatko grlo
Ko go kamen na litici
Pamtim esej tvoj o tici.¹⁰)

Prepoznah te ja po slici
I sad kada sam u sticsi
Dodoh ko sví živi pisci
Zut kao cvet kamilicin.

Ti si poznat patriota
Ne bi l' bila to sramota
Da me pustiš kao skota
Da ja skapam ukraj plota?¹¹

Sam sam sebi kao mutav
Po cio dan šumom lutam
I sebi sam čisto bljutav
Lično muku svoju gutam.

Zato nisam ja ni sretan,
Što sam tako zagoneian!
Zbog toga sam ja nesretan
Što sam tako izuzetan.

Daj mi reci daj mi odaj
Što odnosi vrza voda,
U tišini ovog gaja
Čija ruka sve uzgaja?

SUMSKI VRAC:

To što tebi svašta smeta
Pesnička je bolest kleta
To što tebe boli glava
Pesnička je bolest prava!

Od čega te bole grudi
Moraju da čuju ljudi
Zašto ti je bledo celo
Mora znati srpstvo celo!

VRZINO KOLO:

SVaki gradić, svako selo
Zaplakaće neveselo
Kad ti spusiš svoje velo
I pokažeš lice belo!

Lice belo
Sa dve pole
A obe su
Strašno gole!

SUMSKI VRAC:

Sad ćeš čuti, kazaču ti
Genij tvój što večno ljuti
Šta je to što vid ti muti
A duša ti samo sluti!

MAJUSNA PTICA:

Nu-to, nu-to,
Nu-to, nu-to,
Sada ćemo
Ući u to!

JA (Trgne se čuvši svoj unutarnji glas):

Kakav je to glas, šta to bi?
Ili mi duša samo sni,
Ili mi samo mis'o zri,
Ili ja to samo mnim,
Kakav je to glas, šta to bi?

SUMSKI VRAČ:

Nek za kobnih reči zvuk
Otvori se sad tvoj muk
Ko u šumi noćnoj čuk
Il u snegu gladan vuk!

Ja sam, baću¹¹), kritik oistar
I hitar sam kao poštar,
A ko crna noc sam mračan
Dok sa tobom saobraćam!

Oprosti što reči gole
Ponegde će da zbole!
Istina će da te takne
I da tajne velo smakne.

Video si strašnog zmaja
Što dohodi iz beskraja
Za doručak jede jaja
Njegovog se čuvaj kraja.

Kraj će njegov i tvoj biti
Nestaćeš i on i ti!
Večnost će vam gnezdo sviti
Jer su vas sad svi već sitili!

I kada se takneš kraja
Tog prvotnog zavičaja
Sinuće ti usred raja
Cija ruka sve uzgaja!

VRZINO KOLO:

Setićeš se cvetnođ maja
I prekrasnog šumskog gaja
I nestaće tvoga vaja
Sred večnoga zavičaja.

Večnoga ćeš piti čaja
U šumici usred raja
Sam sa svojim čika-Zmaja
Sred dalekog zavičaja.

(VRZINO KOLO udaljava se sa pesmom.)

Vrzo, vrzo, vrzo, vrzo,
Vrzino je kolo brzo
Ko tamburu kad bi trzo
I kada bi konjić rzo.

JA (Nervozno zavrčući dugme na kaputu):

To znači: čemu da se borim?
Za pokolenja nešto da tvorim?
Umreću kad unre i zmaj ugori
Ko li sve tako tmurno stvori?

I već mi desna suza romori
Uz leđa stablo stoljetno gori
I zrim u smrznutoj mu kori
Ime onog ko sve to stvori.

Sve je to ona strašna ala
Tu čorbu gorku zakuvala,
Od toga mi je pamet stala
Nisam ni ja kakva budala.

SUMSKI VRAC:

Ej, baćo, sve je privid samo,
Dok gledaš vamo — viđiš tamo!
Ma gledo gore ili dole
Zle činjenice ti oči bole!

Dok se iz centra sportskog vračaš
Po srcu zemlje dok koracaš!
Tu boga nema, tu reči nema!
To je jeziva jedna dilema!

III CIN

(Ista šuma pored jezera. SUMSKI VRAC sa drveta vinjaka ubira plodove. JA piše krvlju iz nosa svoje poslednje pesme. Odsustvo ptica i ostalih poetskih životinja. Kroz nelagodnu tišinu primiče se zvuk NEUMITNE STRELE hitnute bez smera!)

NEUMITNA STRELA:

Ja sam strela nevesela
Gde sam pala, gde sam selja?
Nit sam pila, nit sam jela,
Ja sam samo tužna strela!

Siroč sam ja bez smera
Što ga svak od sebe tera
Uzdrmana moja vera
Ko u napuštenog kera!

Ja sam strela nevesela
Istina je to vam cela
Biljčica sam samo svela
Koja ništa nije htela!

(Strela pogodi Ognjenog zmaja sred jezera.
Zvuči efekat: PUF!)

OGNJENI ZMAJ (Izdišući):

Gle moju krilatu veličinu
Kako se ruši u prašinu!
Jao si onom pogonom sinu
Koji me vako grđno uštini!

Ja što poznavah visinu
I ja što izmerih dubinu,
I dahom uždih paučinu! —
Zar mene vako na brzinu?!

Jaoj moja stara krvi
I u tebi smrt sad vrvi
I srcu je stalno bliže
Evo stiže, evo stiže!

Gle pljuska čorba jezera vrela
I oblak mi se svija sred čela
Kakava je ovo strela smela?
Šta li je ovo započela?

I pored moje zmajevske vatre
Da me ovako podmuklo satre!
Zar pored moje zmajevske moći
Da živim odsad u samoći?!

Upokos svojoj zmajevskoj snazi
Da ležim ko blesav u tamni i vlazi
I ne znam kakve to ima veze
Al u mom sluhu šume breze.

VRZINO KOLO:

Aoj strelo neumitna!
Što si bila tako hitna
Što pogubi zmaja ružna,
Niti kriva, niti dužna?

Aoj strelo neumorna,
Što si bila tako horna,
Ti ugasi zmajsko žice —
Čemu to krvoprolische?

(Po vodi se osula krv OGNJENOG ZMAJA.
Opšte grušanje. Iz mrtvog tela OGNJENOG ZMAJA namah prhnu MAJUŠNA PTICA.)

MAJUŠNA PTICA:

Nu-to, nu-to,
Nu-to, nu-to,
Zar upadoh
I ja u to?

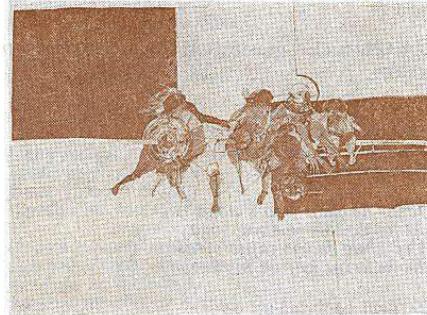
Nu-to, nu-to,

Nu-to, nu-to,

Sve je strašno

Zategnuto!

JA (Skrhan zbivanjima kojima beše nevoljan svedok, obraća se VRACU):

Ti čije žice sada pline
Poniri pogledom u dubine —
Kada se gine — neka se gine!

NEUMITNA STRELA:

Aoj jadnoj meni, sad čupam kostu
Što nevinog zmaja krv se prosu,
Bescijljnosti sam svoje žrtva
I ptica će sad pasti mrtva!

Sudbina, eto, to je gorka
O kojoj se stalno govorika
Al niko ne vidi njeno lice
Jer ja joj lično crtam skice.

MAJUŠNA PTICA (U samrtnom röpcu):

Nu-to, nu-to,
Nu-to, nu-to,
Zar upadoh
I ja u to?

Time je sve
Postignuuo
Nu-to, nu-to,
Nu-to, nu-to!

(Scena leži obilivena krvlju, potruške. VRAC sakuplja svoje vratbine. Ulazi velika RUKA KOJA SVE UZGAJA sa malom kanticom za salivanje.)

RUKA KOJA SVE UZGAJA (Samotni monolog):

Onog sam što sve to stvori:
Cvet, gaj, maj, raj, bor u gori,
Mojoj moći nema kraja
Ja sam: koja sve uzgaja.

Sumne šume, brda tvrda,
Na kojima vrba mrda
Plevila sam neprestano
Haotično — al spontano.

Časna reč, ja nemam reči!
Da l to može da se spreči?

Radila sam bez pobuda,
Baš sam i ja bila luda!
Radila sam impresivno
Sve je bilo tako divno!

Spontano je moje delo
Nevidljivo moje telo!
Časna reč — ja nemam reči!
Da l to može da se spreči?

(Zavesa se, u trzajima, spušta na tragediju.)

K—RAJ

1. vidi „Smrt u gori“ (sonet) str. 129, Savremenik, avgust—septembar 1971, Tradicija i poezija — antologija (1951—1971) Bogdan A. Popović.

2. vidi: „Smrt u gori“ — Slobodan Rakitić; to je pesnik nesumnjivo najprožetiji književnom tradicijom, kao određenom klimom duha (...) Romantičarski, kositičevski malteno polet i parnasovska harmonija u delu ovog pesnika reprezentuju karakterističan konflikt u stvaralaštvu naših mladih pesnika: oni, naime, sumnjuju i svoje neponerovanje u poziv pesnika u našem vremenu, izražavajući, dajući gotovo neverovatan zamah snazi sopstvene fantazije i ekspresije, stihovima koji su čitavo malo slavlje probrane leksike, ritma i metra. No, ne treba se zavaravati... ibid, 267.

3. „Smrt u gori“ prvi stih

4. ibid. Vrt kom kraja nema st. 178.

5. „Smrt u gori“, drugi stih

6. „Smrt u gori“, stih 13.

7. Sumski vrac iz soneta „Smrt u gori“ pojavljuje se u vidi kritičara

8. Diplomirani student medicine

9. „Ja sam te stvorio, ja ču te i uništiti!“ (stogram iz privatnog razgovora)

10. Književni bilten kluba mlađih pisaca Zapadni Vračar, Beograd, 1962, M. Jurišević: „Esej o tici“, stihovi.

11. „baćo“ — poverljiv način intimnog obraćanja kojim se Vrač obraća u Klubu naslonivši sabesedniku ruku na rame.

12. ibid. „Stožer“ str. 195; stih 8—9.

13. ibid. „Smrt u gori“ str. 130, stih 14.